

СЕКЦІЯ 4. ПЕДАГОГІКА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ ХХІ СТОЛІТТЯ: ВИКЛИКИ, ПРОБЛЕМИ, РІШЕННЯ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-504-7-11>

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Александров Владислав Ігорович

аспірант

Міжнародний гуманітарний університет

м. Одеса, Україна

Сучасні соціально-політичні реалії, в яких живе, навчається і розвивається молоде покоління української держави, яка впродовж останніх трьох років перебуває в періоді воєнного стану, ставлять перед вітчизняною системою загальної середньої, фахової передвищої та вищої освіти нові й більш складні завдання. Останні передусім стосуються не тільки оновлення технологій формування в представників учнівської і студентської молоді таких соціально важливих новоутворень особистості як громадянська ідентичність, громадянська компетентність, громадянська активність і громадянська відповідальність, але й кардинальної трансформації змісту, форм і методів традиційно існуючої системи їхньої громадянської освіти й виховання, якій здебільшого властивий формалізм та певна стихійність й заорганізованість.

Згідно результатів новітніх досліджень українських науковців, при організації процесів громадянської освіти й виховання учнівської та студентської молоді слід враховувати певну діалектику й поетапність громадянського становлення особистості як суб'єкта психічного життя. Впродовж останнього чітко простежується логіка її суб'єктних перетворень в онтогенезі й лінія розвитку громадянських якостей, зокрема, від громадянської компетентності через вияв громадянської активності до громадянської відповідальності, яка суттєво «впливає на можливість самоперетворення людської істоти за вектором самовдосконалення [3, с. 14]. Зумовлено це тим, що індивід як автономна жива істота внаслідок включення у його розвиток «суб'єктного механізму самоapperцепції», із раннього дитинства «прагне і змушений зайняти позицію суб'єкта, котрий протистойть своєму існуванню як об'єкту». Саме це складає основне протиріччя розвитку особистості,

оскільки «провокує її наступний саморозвиток в якості суб'єкта психічної активності як інстанції, котра сама відповідає перед собою за своє життєреалізування» [3, с. 15]. І якщо на етапі дитинства актуалізується розвивальна суперечність «бути чи не бути» суб'єктом психічної активності, то в подальшому процесі розвитку вона набуває форми вияву «мати чи не мати» [3, с. 17].

Отже, основним способом розвитку особистості в напрямку набуття ознак зрілості стає вчинок – індивідуально і соціально відповідальний творчий акт «свідомої сутнісної самоактуалізації людини як суб'єкта психічної активності». Саме в екзистенційному переживанні необхідності «втільнення сутнісного в собі, у покладанні на себе повної відповідальності за самоздійснення і реалізацію відповідального переживання у вчинку починає стверджувати себе зріла суб'єктність» в єдності внутрішнього і зовнішнього, тілесного і духовного, біологічного і соціального, індивідуального і суспільного, свідомого, несвідомого і невідомого [3, с. 26].

Крім цього, в сучасній соціально-психологічній теорії є усталеною думка, що основними механізмами формування та розвитку громадянських якостей особистості юнацького віку в умовах організації освітнього процесу є наступні:

- персоналізація, внаслідок якої здобувач освіти не тільки отримує ідеальне уявлення про життєдіяльність відомих людей, визнаних в громадянському суспільстві, але й здобуває бажання стати його достойним членом, слідуючи їх особистісному прикладу та здійснюючи реальні соціально корисні дії та вчинки, внаслідок яких відбувається його сходження на особистісний рівень, в результаті чого набуває життєво необхідних рис громадянськості. Означений механізм крім цього демонструє, яким чином у процесі громадянського самовиявлення здобувач освіти зосереджує увагу на взірцях своєї громадянської позиції під час участі у роботі громадських спілок, неформальних рухів, молодіжних організацій, а також при виконання суспільно важливих справ;

- персоніфікація як «процес одухотворення, надання людських характеристик діяльності інших» [2, с. 8], результатом якого є збагачення Я-свідомості та набуття ознак Ми-свідомості на основі виникнення своєрідного «силового поля особистості», що зумовлює формування громадянських цінностей і ставлень, а також певного «громадянського патріотизму» як духовного фактору становлення особистості як члена певної громади [2, с. 8];

- ідентифікація як процес ототожнення здобувача освіти з іншою людиною та групою, як через копіювання чужих думок, почуттів, дій, цінностей і досвіду як джерела прогресу і стабільності суспільних відносин, так і оволодіння провідними рисами певної спільноти як

конкретними громадянами країни, з врахуванням особливостей їхньої життєдіяльності, додавання до неї особистісних громадянських властивостей. Як позитивний результат, у процесі такого уподібнення, яке здійснюється під час громадянської освіти здобувачів, більш ефективно відбувається їхня міжособистісна регуляція поведінки як членів академічного колективу й, одночасно, як членів громадянського суспільства, тому що виникає злагода, згуртованість та взаєморозуміння;

– цілепокладання як механізм, який, охоплюючи «смыслоутворювальний зміст практики», заснований на формулюванні цілі як суб'єктивно-ідеального образу бажаного (цілеформування) та подальшого її втілення в об'єктивно-реальному результаті діяльності (цілереалізація)» [257, с. 755]. Це означає, що для того, щоб здійснити громадянський вчинок, кожен із представників учнівської або студентської молоді має свідомо визначити мету, розробити програму власних дій щодо її практичної реалізації, втілюючи останню в реальній суспільно корисній діяльності, щоб бути здатним досягти бажаного. Завдяки цьому, успішно розв'язуються внутрішні та зовнішні суперечності, що мають місце між здобувачем освіти як суб'єктом громадянської дії та її об'єктом – змістом суспільно важливої діяльності [1, с. 71];

– менталізація як механізм, який, відображуючи складний природно-соціальний продукт духовного життя нації, якість якого визначають природні умови життя громадян, національні традиції та історично усталені моделі поведінки представників певного етносу, а також відповідні соціальні інститути та культурні стратегії індивідуального розвитку і самореалізації, сприяє розумінню специфіки відносин і поведінки людей окремої країни, зумовленої як доктринами розвитку різних сфер її суспільного життя (ідеологія, політика, освіта), так і культури певного народу [1, с. 80];

– рефлексія як механізм усвідомлення юнацтвом своїх громадянських учинків і того, як вони сприймаються соціальним оточенням з врахуванням наданих прав і обов'язків, а також активізації внутрішнього потенціалу як творців не тільки власної долі, але й своєї батьківщини.

Таким чином, викладене вище дозволяє заключити, що для досягнення ефективності процесів формування таких соціально важливих новоутворень особистості здобувачів освіти як громадянська ідентичність, громадянська компетентність, громадянська активність і громадянська відповідальність, доцільно враховувати дію певних соціально-психологічних механізмів. Останні, взаємонакладаючись один на одного у процесі громадянської освіти та виховання, а також під час їхньої життєдіяльності в сучасному суспільстві, здійснюють

суттєвий вплив на становлення цілісної особистості в єдності провідних модальностей Я-концепції.

Література:

1. Гуменюк О.Є. Психологія Я-концепції: навч. посіб. Тернопіль: Економічна думка, 2004. 310 с.
2. Снігур Л.А. Психологія становлення громадянськості особистості: автореф. дис.... доктора психол. наук /19.00.05. Київ, 2005. 32 с.
3. Татенко В.О. Про екологічний генезис у Е.Гуссерля та проблему суб'єктивних перетворень психіки в онтогенезі. *Психологія і суспільство*. 2004. №4. С. 13-36.
4. Філософський словник /за ред. В.І. Шинкарука. Київ: УРЕ, 1986. 376 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-504-7-12>

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ КОНЦЕПЦІЇ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО НАВЧАННЯ, ВИКЛАДАННЯ Й ОЦІНЮВАННЯ

Добров Владислав Ярославович

*аспірант кафедри романо-германської філології та методики
викладання іноземних мов*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

В умовах інтенсивного розвитку сучасного високотехнологічного суспільства значно оновлюється професійний функціонал викладачів закладів вищої освіти в контексті реалізації якісних освітніх послуг на засадах інноваційного – студентоцентрованого навчання, викладання й оцінювання. Актуальність та необхідність впровадження останнього задекларована положеннями державних освітніх документів (Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту»; укази Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», «Про Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки»), в яких студентоцентроване навчання визначене як таке, що передбачає заохочення здобувачів вищої освіти до ролі «автономних і відповідальних суб'єктів», надання їм можливостей для самостійного проектування й реалізації «індивідуальної освітньої траєкторії на